

Sigitas Geda

STRAZDAS

Poema

skiriu Tėvui

Suartėjimas

Kai Drazdauskas iš po medžių
Kartą rinko uogeles,
Tai žiūrėjo tartum magas
Į gamtos akis žalias.

Su galvijais, su vaikais
Jau šienavo Lietuva.
Besikeičiančiais vaizdais
Švietė didelė galva.

Štai Drazdauskas girdi strazdą
Leidžiant balsą per miškus
Apie tai, kad lazdos žalios
Sukuproja muzikus.

Ir ūmai pasaulis plečias –
Keliasi erdvė kaip gaubtas –
Ar ne angelas čia plazda,
Išvartytas iš dangaus?

O, kaip jūs ilgai artėjote –
Miškas – laukas – ganykla –
Žalias paukštis ir gamta –
Žemiška kažkas ir dieviška.

Vartosi prie žemės lygūs –
Žmonės – paukščiai – gyvuliai, –
Savo kelio atkakliai
Besilaikanti gyvybė.

Ir Drazdauskas pasiryžo –
Didelė gamta tylėjo, –
Kai Žmogus į Paukštį grįžo,
Paukštis gi – į Žmogų ėjo.

Atsivėrė Žmogui akys,
Paukščiui – plėtėsi širdis,
Du sparnu padangėj plakėsi

Kaip visa visa Būtis.

Kai dabar Drazdauskas traukė –
Pusė paukščio ir žmogaus –
Buvo – tarsi koks kentauras,
Žmogų – paukštį žemė jautė.

Žemės arimas

Šitos bites, kamanės,
Šita amžių galybė,
Virš apgriuvusių kaimų –
Rausva amžinybė.

Atsiverkite, žaros,
Man į amžius senus, –
Iškėtojęs sparnus,
Strazdas Lietuvą aria.

Gėriukėliai po pievas.
Plaukia upės. Kalnai.
Danguje dyvinai
Žydi saulė ir dievas.

Tarp dangaus ir tarp žemės
Žalio paukščio sparnai.
Bliauna jaučiai tenai.
Verkia vaikas. Sutemus

Vyras, paukštis, poetas
Dar ilgai ieško peno –
Viešpatie mano,
Kokios baisios jo pėdos!

O iš rūko lyg sapno
Kyla mano tėvynė –
Senas laikas ir samanos –
Lietuva akmeninė.

Kaulakys. Kamarnykas.
Dominykas. Siratos.
Vyžos. Senas giesmynas.
Ir Drazdauskas, ir Strazdas

Žalią sparną ištiesia,
Kad net saulė – žalia,
Jo šešėlis žole –
Šviesios bangos per Lietuvą.

Tiek regėjimuos šėlus –
Mėnuo – miškas – rasa –
Lietuva – ji visa –
Dideliam jo šešėly.

Spurda, lekia gyvybė,
Eidama spirale.
Viršum jos – begalybė,
O kentauras – šalia.

Karčema

Kėpso stalias ažuolinis,
Indas liejasi molinis –
Karčemėlė, karčema –
Arielkėlė geriama.

Vyrai mūrai: ūkinykai,
Sukčiai, kupliai, maininykai,
Kožnas pagal savo stoną,
Leisdami ratu uzboną.

Šoka trypia girtos moterys
Ir mergelės tartum voverys,
Pasirišęs kreivą soblią,
Šlėkta šaukia: oplia oplia.

Diedai seni ir kuproti
Irgi puola tancavoti.
Nors lazdomis pasirėmę,
Kratosi, barzdas surėmę, –
Oplia oplia.

Dideli balti stalai
Kyla tarsi angelai,
Šlėkta po stalu voliojas –
Kiaulė jam paslūgavoja, –
Oplia oplia.

O pačiam kampe kentauras –
Pusė paukščio ir žmogaus –
Su baudžiauninkais bendrauja –
Tai paguodžia, tai išmaukia,

Tai priglobia kokią Ievą...
Per žvaigždynus lėkdama,
Čia didžiulė, čia bejėgiška,
Šoka trypia Lietuva.

Gaivalingos jėgos siaučia,
Siaučia žemė ir dangus,
Čia užvaldo žmogų paukštis,
Čia prasimuša žmogus, –
Oplia oplia.

Moteris

Ėjo Strazdas namo,
Truputėlį išgėręs, –
Sužydėjo ūmai,
Dangų uždengė gėlės.

Žmonės ritino akmenis,
Ganė karves, avis.
O virš jo – Moters Akys –
Augo, plėtėsi vis.

Atšuoliavo, iškilo –
O, gyvybės rasa –
Stačiakrūtė juokinga,
Nuogutėlė visa.

Nuo Homero laikų
Tokias grobė kentaurai,
Kai iš ilgesio staugė
Tarp medžių lieknų.

Strazdas puolė ją vytis –
Žolės lenkėsi aukštos –
Kas ji: Stirna? – Žuvis? –
Gulbė? – Moteris? – Paukštė?

Vaikėsi, kol sutemo,
Ištremė visą pievą –
Volungės šaukė: „Ieva,
Gultumeis ant sutanos...“

Pagaliau pasigavo –
Žvaigždės didelės kelias –
Atlošė Moters galvą
Ir – sukluo ant kelių.

Žmonės ėjo per akmenis,
Ginė karves, avis,
O virš jo – Moters Akys –
Augo, plėtėsi vis.

Kaip didžiulės plaštakės

Virš visos Lietuvos –
Pirmykštės spalvos
Šviečiančios Moters Akys.

Didelės kaip Žemelė,
Kaip Saulė, Dangus.
Ir suklupo ant kelių
Vyras – Paukštis – Žmogus.

Rauda

Pasiklausė rudenio vėjo,
Pasisiuvo terbą ilgesnę
Ir, traukdamas šventąją giesmę,
Per Aukštaitiją ėjo.

Kalnai visą dieną šviečia,
Vingiuoja upės raudonos,
Strazdeliui atneša duonos
Bulves kasantis svietas.

Žiūri – pro ažuolynus,
Erdvėje iškapotus,
Pabaisos nagais geležiniais –
Senos, kuprotos.

O, kiek jos žmonių suėdė,
Išniekino Žemės moterų,
Nei Dievo Tėvo, nei Motinų
Jos nesigėdi –

Nustūgavo gūdžiai
Šungalvių kaimenė,
O žemėje guli
Suėstas kaimas.

Pirkiose, jaujose
Didelės geldos
Pripiltos kraujo
Mažų žmogelių.

Sulėkė žmonės.
Sklido raudos tenai.
Jau ruduo, ir raudoni
Buvo Paukščio sparnai.

Jo didžiulė galva,
Ažuolynai ir debesys –
Kaip danguje deganti

Dieviškoji spalva.

Apspito žmogeliai
Jo kojas, rankas –
Švietė Paukšty kažkas
Begalinis – raudonas.

Mirusius palydėjo,
Pašventino jų namus –
Gal senovinis dievas
Iš baltos tolumos.

Gimstant, augam ir mirštam,
O kūdikiai Mozės,
Mūsų vietoje žydi
Čia karklai, čia rožės.

Jis šviesa ir likimas –
Amžina Paslaptis –
Galingoji – laukinė –
Didžioji Būtis.

Vasarą – žaliuodama,
Rudenį – raudona...
Už žmogaus nužudymą
Ji nedovanoja.

Erdvėse lekiudama,
Ji – pasaulį myli.

Ir visi raudojo.
Meldėsi už mirusius.

Erdvių atsidarymas

Kažkas virš žemės plauko –
O, didelė šviesa –
Įsitempė visa
Žemelė – tarsi laukty.

Ir atsidaro žaros –
Ir viskas auga, plečiasi –
Iš Paukščių Tako žemėn –
Šventieji paukščiai lekia...

Ir pasirodo Paukštis –
Pasenęs kaip miškai –
Raudonai – statmenai
Į jį Pasaulis plaukia.

Į dangų šunes loja –
O kaip seniai – seniai –
Šita erdve – klajoja –
Padangių šviesulai.

Kai šviesulus numėto
Nematoma ranka –
O Lietuva – erdvėj toj –
Nejau – tiktai auka?

Nuo skliauto iki skliauto –
Lėtai be galo modamas –
Jis savo krašto laukia –
Sunkus – tamsiai raudonas.

Tarsi erdves kilnotų –
Iš Nežinios atėjęs –
Lyg koks – Raudonas Vėjas –
Beribiuos erdvių plotuos.

Ir Lietuva ateina –
Kaip kitados – prie stabo,
Žmogeliai geria pieną
Už ažuolinio stalo.

Raudonam – Šiaurės – moly
Jų – milijonai – guli,
Ir plakasi kaip gulbės
Prie vyrų – baltos moterys –

Plevena visos žalios –
Dar bus – šviesos gyvos –

Jis – tėvas Lietuvos –
Ir akys jo – kaip žalčio.

Tardymas

Kai seniausi malūnai
Jau pavasarį jautė,
O iš tvartų sulūžusių
Ėjo žmonės ir jaučiai,

Kilo stiebėsi žalios –
Žydros žolės ant šlaitų,
Strazdas Vilniun važiavo –
Gal knygelę išleistų.

Apdainavo jis žmogų,
Paukštį, gyvulį, žuvį, –
Kas gi žemėj pranoko
Dieviškąjį liežuvį?

Visą šitą pasaulį
Jis į giesmę sudėjo.
Giesmėje apsaugoti
Akmenėliai kalbėjo.

Skraidė moteris baltos.
Kažkokioj erdvėje
Kaip vėlė, kaip dvasia
Visas gyvis nekaltas.

Žydrų žydra. Ten angelas
Ant žagrelės – danguos –
Ten išgelbėtas, atpirktas –
Su jauteliais žmogus.

Tarsi kūdikis juokiasi,
Anei menkas, nei mažas.
... Strazdas būtų šlajukėmis
Šitą kraštą išvežęs.

Bet apspito jį ponai,
Svetimtaučiai klebonai
Knygą atėmė, arklį,
O jį patį – ištardė:

Koks vardas?
Kokia pavardė?
O šita raidė –
A ar B?

Iš kur toks ėmeisi?
Turėjai moterį?
Sukalbėk poterį.
Užtrauk „Kyrie eleison“.

Aha, papuolei!
Prieš valdžią dar šiaušiesi!
Traukitės, ponai,
Aš – laisvas paukštis!!!

Skrenda, lekia Strazdelis,
Skvernais paplasnodamas.
Danguje plevėsuoja
Paukščių Takas raudonas.

Smurtas

Pasirodo ir velnias.
Sako – žmoną laikai...
Žemė – kalnas ant kalno,
Gyvulėliai, vaikai.

Žmonės aria, akėja,
Mala žirnius iš valios.
Dievas sūnų turėjo,
Aš gi – dievas ir valkata!

Chamas. Skelbė lygybę.
Apie dangų giedojo.
Pažabot chamų giminę.
Lai sau gieda už gročių.

Aręs žemę ir siautęs
Palei dangų ir debesis,
Žalias paukštis – strazdelis
Judo rankose. Auštant

Bąla medžių veidai.
Ir lelijos, ir molis.
Vaikšto Žemė ir Motina –
Atsibuskit, vaikai.

Kelkit vandenį, duoną,
Skruzdės, kregždės, driežai,
Atsimerkti, beržai,
Eisim Strazdo vaduoti.

Ažuolai išlapoję,
Strazdą vaikosi ponai:
Koks čia paukštis, psiakrev,
Šaudyk, gaudyk jį, griebk.

Guli Strazdas alksnyne.
Išmuša valanda.
Parsidavusius minios
Jį apspjaudo. Tada

Muša paukštį per veidą
Ir, sušaukę tarnus,
Jam išlaužo sparnus.

j beprotnamį vežą.

Maištas

Per Lietuvą veža Strazdą
Raudonais plačiais arkliais.
Geltona gamta prasiskleidžia,
Pakvimpa karklynų lazdos.

Ant kalno pabaisos staugia –
Debesis varinėja –
Lietų paleidžia, vėją, –
Laižosi – Strazdo laukia.

Pečius jam ir snapą gelia –
Suraišiotas, parduotas...
Raudonų paukščių keletas
Išlaužtus – rado – sparnus.

Negalima nieko žudyti –
Sukilo visa gamta.
Baltuodama – dreba galva
Paukštelės mažytės.

Užsisklendė kaip žiemą
Ir Saulė, ir žiedai,
Visi paskui vežimą –
Ir žuvys, ir žiogai.

Ir visas gyvis šliaužia –
Peizažai su kirviu.
Paukščius ir žmones laužo –
Pagirdysim kraujui –

Strazdelis atsistoja –
Užtraukia šventą giesmę.

Dievai, uždekit šviesą,
Palaiminkite kovą.

Pakelkite, muzikai,
Tuos amžinus kirvius.
Jau išrikiavo miškas
Medžius kaip kareivius.

Lyg prie Tigro, prie Eufrato
Skamba didysis varpas.
Erdvėje pažaliavęs
Išlenda – juodas varnas.

Pila ponai iš pulverių,
Puola paukščiai ir vyžos.

Ak, nabagėlės purvinos,
Kruvinos guli visas.

Lenda iš jūrų raudonos –
Amžinosios pabaisos –
Vienas paukštelis – raudodamas –
Eina sau – nieko nepaiso.

Uždenkite žmones skvernais
Ir paukščių ilgais sparnais!..

Išlaužytos giesmės

Molio giesmės –
Medžių giesmės –
Kaip gyvensim,
Kuo tikėsim?

Žemės giesmės –
Saulės giesmės, –
Nebelieskit,
Nebelieskit!

Mes neturim
Rankų, kojų,
Mus šalta
Migla užklojo.

Niekados
Neatsikelsim,
Nebesėsime,
Nebearsim.

Ir su moterim,
Su vyrais
Nebesrėbsim
Šilto viralo.

Nepakelsim
Storo šaukšto –
Ir žmonių –
Nebesušauksim.

Tarsi laumės
Be plaukų
Bėga šaukdamos
Vaikų, –

Kaip girnapusės

Pakriūtėm
Nukapotos
Mūsų krūtys,

Ažuoliniai
Kubilai,
Geležiniai lankai.

Guli –
Nieko nebemato –
Strazdo giesmės,
Giesmės mano.

Šungalviai

Iš visos Lietuvos,
Iš Rusijos, Lenkijos
Šuniškom galvom
Viens prieš kitą lenkiasi.

Kuria laužus,
Atrajoja,
Ant mažų
Žmogelių joja,
Kojas ir rankas išlaužo.

Veža avilius,
Gėles,
Nužudytas
Mergeles.

Išbaidytos
Visos vėlės.
Skrenda rūtų darželėlis, –
Viskas išnešta,
Išplėšta.
Kur jūs Lietuvą nuvešita?

Juodos galvos,
Juodos dienos.
Danguje nerasi kelio.
Jokios saulės.
Jokio dievo.
Jokio gyvulio, paukštelio.

Tik vaikai
Veidais žaliais
Kasasi
Po ąžuolais...

Staugia ir ėda.
Ėda ir staugia.
Ėsdami staugia.
Staugdami ėda.

O Paukštis – daužosi
Po tokį svieta,
Sparnai išlaužyti,
Kraujo varvėta.

Kolei parbėgo,
Kol parsirado –
Krito ant sniego,
Guli be žado.

Kilkim patį skaisčiausią
Suplėšytos saulės gabalą –
Sulėkė žmonės ir prausia –
Didelę Paukščio galvą.

Pabudimas

Medžiai ar vėliavos?
Plakasi plakasi,
Seniai jau apakusi,
Guli erdvėj.
Miškuose, žmonėse –
Paukščio dvasia.

Ieško teisybės,
Ieško ji laisvės
Nuo Kamajų iki Sibiro,
Nuo Sibiro lig Pažaislio.

Užgula ažuolus –
Daužosi, dažosi,
Keliasi bėga –
Visa Lietuva.

Besparnė – berankė...

Bėga į erdvę,
O ten negyva –
Riogso išvirtusi –
Beržo galva –

Nuprauskime dangų!!!

Sugrįžimas

Raudonos – ištiškusios
Obelys – prie dvaro.
Sūnų jo – Pranciškų –
Į Sibirą – varosi.

Angelas nutūpęs
Šakosna ievos.
Kaip boružės – gaudomi
Žmonės Lietuvos.

Tėve, kam daužai tu
Savo seną galvą?
Man tavęs labai,
Pranciškau, gaila...

Atmeni – žuvaudavom,
Pievoj vartaliojomės...
Tėve, rublį davė
Kunigas kelionei...

Tėve, tu jau žilas... –
Žydi obelis –
Joškė – senas žydas
Verkia už kelis.

Diemedėli baltas,
Rožės, apyniai,
Mergelės mažiausias
Apvaisins velniai.

Nieko nepažadina
Vėjai lėkdami;
Mirusių procesijos
Plaukia dangumi.

Žolėmis apėjus
Viešpaties galva,
Ašvų ir lelijų
Motė Lietuva.

Skruzdėlės raudonos,
Saulė ir būžys,
Vandenys ir duona –
Šneka – nebūtis.

O iš to pasaulio
Baltas – nebylias

Atneša vaikeliai
Strazdui lelijas.

Tų lelijų būta
Tokių didelių,
Jogei nesimatė
Viešpaties kelių.

Epilogas

Šneka pusprotis vienas,
Kad turėjo sparnus.
Kaip Pažaislyje, Viešpatie,
Išlaikyti durnus!

Guli senis ant krosnies –
Tie ilgi vakarai –
Paukščio snapas – ar nosis,
Plunksnos – ar skudurai...

Buvo paukštis – nebuvo...
Gal visai netiesa
Tie sapnai apie Būtį,
Ta Raudona Šviesa.

Gal jau erdvės liepsnoja? –
Perskeltas pagalys.
Žemės kraštas? – Sienojai? –
Dievas čia – ar svirplys? –

Rudeninį dirvoną
Verčia kiaulė knysle,
Miega sapnas raudonas
Ažuolų šaknyse.

Gyvulėlis. Pašiūrėj
Gal Kalėdų naktis...
Ir kaip tąsyk vėl žiūri
Amžina prapultis.

O Būtis kaip padūkus
Lekia lekia ir skambina –
Giesmę, šaukia, man duokit,
Vardą duokite amžiną!..

1963–1965